השתייכות רדיקלית: חקירה של מוגבלות, מחויבות, עצמאות ואכפתיות

ייטס נורטון ודיויד רוביין דנים בתלות הדדית, מערכות יחסים וקשרים עמוקים שמאתגרים את החלוקה שעולה כתוצאה מדיכוי ואינדיבידואליזם.

מאמר [1] מאת ייטס נורטון [2] יוני 25, 2021

כולנו שונים זה מזה וגם דומים. אנחנו אנושיים ובמובן זה דומים, אבל בכל זאת איננו זהים. ובמקרה של המחברים כאן – אחד מאיתנו מבוגר בהרבה, אחד הוא ערבי-יהודי, אחד סקנדינבי-אנגלי, אחד בעל מוגבלויות. בתינו, עיסוקינו ופעילויותינו בתחום החברתי, המיני, המקצועי, המשפחתי או בבחירות הפנאי שלנו הם שונים וגם דומים. ואכן, אנחנו מייצגים את הכלל. במקרה הטוב, מהותה של סתירה מובנית זו – להיות שונים וגם דומים – עשויה ליצור חיים המאופיינים על ידי מחויבות, אכפתיות, שותפות ותלות הדדית. הכיצד? בקשר שבינינו, באהבתנו, תמיד ביקשנו לפענח את הקושיה הזו באמצעות העיסוקים שלנו כדי להבין מהי המשמעות לגבי מערכות יחסים רחבות יותר: עבור דיויד, דרך הרקע שלו בתחום המשפט ומדיניות, ועבור ייטס בעיקר אלו אמנות ותרבות. אבל עבור שנינו - מערכות יחסים. במסגרת זו, ביקשנו לחקור מחלוקות, דיכוי ואחדות אלטרנטיבית – ומצאנו שלל רב. אם היינו דנים באהבה וביחסים בהקשר של פעולות שחרור, היינו עושים זאת ללא כל צורך להתנצל. זאת משום ששמנו לב שאפילו רגש שמשמש ל'הצדקה' של ביטויי אהבה בשיח הציבורי הוא בעצמו דוגמה לאופן של דיכוי, שטוען ששחרור אינו יכול להימצא שם, אולי משום שמבנים של דיכוי חוששים מאותן בריתות (דבר שנעסוק בו בהמשך). בסופו של דבר, אנו טוענים שאחדות שבאה מתוך בניית יחסים מאתגרת את תפישת העולם שעל פיה אפשר להשיג שגשוג אנושי דרך מעורבות תחרותית ברמת האינדיבידואל, הקהילה והאומה.

באופן מסוים, בעלי מוגבלויות נדרשו תמיד לשקול את משמעות הקשר האנושי, האכפתיות ומערכות היחסים, לעתים קרובות מכיוון שנהגו בהם לא רק כ"לא לגמרי בני אדם" אלא גם באופן קריטי כנסמכים, דבר שהופך אותם לאינפנטיליים כמעט באופן אוטומטי ופועל נגד שוויון ויחסי גומלין בקשר. ההיסטוריה של תנועת בעלי המוגבלויות באנגליה (כמו גם בארצות רבות אחרות) מאופיינת על ידי מאבק זה – מהקמת DIG (Group Income Disablement the), UPIAS, Disability Alliance, BCODP (the British Council of Organizations of Disabled People), People First, BDA (the British Deaf Association) ,עצמאיים חיים למען הפגנות דרך התפתחה התנועה .רבות קבוצות ועוד ולא זכות", חסד", ייצוג בכלי התקשורת (מחאות רבות, משפיעות ומוצלחות, נערכו נגד אירועים כמו מרתונים טלפוניים שביקשו להציג בעלי מוגבלויות כקורבנות כדי לגייס כסף), תעסוקה, דיור, שירותים, חינוך מכליל, תרבות ואמנות. עיקר העניין היה הגדרה מחדש של יחסים (באופן משמעותי, תנועת המוגבלות שגדלה והלכה כללה גם שותפים שאינם בעלי מוגבלויות – דוגמה לאכפתיות, מחויבות, שותפות ותלות הדדית).

כפי שכבר נכתב בהרחבה, האקטיביזם פיתח את 'המודל החברתי' – בקצרה, ההבנה הרדיקלית והטרנספורמטיבית שהמוגבלות נגרמת לפרטים על ידי החברה והמבנים והגישות שבה, ולא (או לא רק) דווקא מהלקויות שלהם. בפיתוח המודל הזה בעלי מוגבלויות למדו מהתנסויותיהם של אקטיביסטים בתנועה לזכויות האדם בארה"ב ומהגל השני של הפמיניזם, והרחיבו את השיח כדי שיכלול מגוון רחב יותר של סוגיות: אי-שוויון ממשי בנוסף לאי-שוויון בפני החוק. השיח גם אתגר גישות כלפי בעלי מוגבלויות בכל התחומים – מתעסוקה ועד לאינטימיות. במשך השנים, כותבים רבים המשיכו לפתח את הרעיונות הללו והתייחסו בביקורתיות בונה אל המודל החברתי. לדוגמה, דיויד ת' מיטצ'ל (Mitchell) ביחד עם שרון סניידר (Snyder) פיתחו תובנות לגבי השחרור, וטענו כי "הכלה היא משמעותית רק אם המוגבלות מוכרת יותר כמספקת אלטרנטיבה לחיים שלא רק משחזרים את התפישות השולטות בכיפה לגבי מהו הנורמלי".1

למה הכוונה במונח 'הכלה'? כמו בתנועות שחרור רבות, הדרישות הראשוניות מבעלי המוגבלויות היו זהירות ומצומצמות, לא יותר מניסיון להשיג מעט יותר אוטונומיה ואפשרות בחירה (במקרה ידוע, דיירי 'לה קורט', מעון לבעלי מוגבלויות באנגליה, שערערו על כלליו המרובים של המקום, פתחו בהתחלה במאבק על יותר שליטה בחייהם). יחד עם זאת, יותר אוטונומיה וחופש, רבע סיבוב של החוגה, אינן מספיקות אם כוונת מבני השליטה היא שתמיד תהיה מוקטן ובלתי שווה לעומת האחר. וכך, מתוך בחירה ואוטונומיה התחילו בעלי המוגבלויות לטעון לשילוב – סוף ההפרדה (מבחינה היסטורית, הם למעשה סולקו מהחברה: לבתי ספר, למגורים, לפעילויות פנאי ולמקומות עבודה נפרדים). אך גם זה חד-צדדי – שילוב לעתים קרובות מאפשר נוכחות של בעלי מוגבלות, או רק סובל אותה. עם הזמן, הדרישה התפתחה לכדי הכלה – הרעיון שסביבות, פעילויות ואפילו מערכות יחסים אמורות להיבנות מלכתחילה עבור כולם. ואולי חשובה באותה מידה הייתה ההבנה שזהו כלי חיוני לשחרור של כולם. כמובן שכל אחד עלול להפוך לבעל מוגבלויות בכל עת (ואכן, אם חיים מספיק זמן זה מה שיקרה) אבל באופן בסיסי, חוסר ההכלה – אי שוויון והפרדה – הוא הרסני לכולם. הוא מרסק את הצורך של כל אחד בקשר עמוק.

אחד מאתנו הוא עורך דין; מהם הגבולות והאפשרויות של החוק ושל מסגרות מבוססות-זכויות עבור מאבק השחרור של בעלי המוגבלויות? מבחינות רבות, התפתחות הזכויות החוקיות להגנת אנשים שהודרו ודוכאו הייתה - והיא עדיין - קריטית לקידום שוויון. החוק יכול לא רק לפעול כמגן מפני דיכוי אלא גם לספק ולמסגר מצפן מוסרי לאומי – מסגור של 'מי אנו'. אבל חוקי שוויון מתבססים בעיקר (אך לא באופן בלעדי) על תפישה ליברלית של שוויון הזדמנויות, יותר מאשר על כבוד.

בהקשר של שחרור, זוהי נקודת התחלה, רצפה ולא תקרה (אם כי תורת המשפט בתחום זכויות אדם מכירה יותר ויותר בסוגיית כבוד האדם). יתר על כן, גישות משפטיות לשוויון כושלות לפעמים בזיהוי המרכזיות של יחסים ותלות הדדית, וכן אמנות, תרבות ואופני ייצוג.

בשיח פומבי שנערך לאחרונה, במסגרת הקרנה של סרטו של סטיבן דווסקין (Dwoskin)*פני הפחד שלנו* (*Face of our Fear*, 1991),[2] הסתמכנו על המונח שטבעה מיה מינגוס (Mingus), 'אינטימיות וזכות גישה', כדי לבדוק את ההבדל בין הכלה וכילול (אינטגרציה).[3] על פי מינגוס, הכלה וזכות גישה אינן אמורות להיות רק דרישות לוגיסטיות או מערכת הקלות מכניסטית. זכות גישה אינה קשורה רק בצדק עבור אלה שמודרים באופן מבני אלא גם שחרור ושינוי עבור כל אחד, מאחר שהפרדה ובידוד פועלים נגד תלות הדדית ולכן גם נגד שגשוג אנושי. וכך,למען שנינו ולמען מינגוס, עלינו להתמקד בניסיון חיים ובקשרים בבואנו לחשוב על זכויות ועל פעילות לצדק, כאשר אנו מציבים בחזית את תובנותינו ואת מסרינו האינטימיים והמרומזים לעתים כחלק מרכזי בפעולות השחרור. מובן שתובנות כאלה צומחות מתוך מחויבות ארוכת טווח והקשבה זה לזה שמצריכה פיתוח קשר ולא רק מתן שירות. לדברי מינגוס, "הבנת צורכי הנגישות נובעת מניסיון החיים שאנו חולקים לגבי האופנים הרבים שבהם דעות קדומות באות לידי ביטוי בחיינו". מינגוס מדגישה נקודה מקיפה יותר בעניין התפקיד המהותי של האינטימיות, תשומת הלב והאכפתיות בהקשר של פעולות שחרור, מעבר לסוגיות של זכות גישה והכלה. יחד עם זאת, מאחר שנגישות ובעלי מוגבלויות מזוהים פעמים כה רבות כ'בעיה' שמצריכה פתרונות 'לוגיסטיים', מינגוס חשה חובה להדגיש נקודה זו – אינטימיות ביחס לזכות גישה ולהכלה. אנו שותפים להדגשה זו של מינגוס וגם לתסכול מכך שמרכיבים כה בסיסיים של קשר אנושי זקוקים להדגשה, שחושפת עד כמה בעלי המוגבלויות מוצגים כלא-אנושיים.

וזה מחזיר אותנו אל חלק מרכזי של הניתוח שלנו – החשיבות הגדולה שיש למערכות יחסים בתהליך השחרור, ושעל מערכות היחסים להיות פתוחות ועצמאיות. כך אנו יכולים לראות כיצד אנו משתנים דרך הקשר ולא דרך מחלוקת שנובעת מאינדיבידואליזם ומתחרות.

אם כן, מהי תלות הדדית? אנו מפרשים זאת כאמון ושגשוג הדדיים שנוצרים בין שני יחידים או קבוצות (או יותר). זה שונה מיחסי תלות ומאלה שבהם חלק הם נסמכים וחלק לא. זה שונה גם ממה שלעתים קרובות מתואר כתלות שיתופית, מושג מזלזל שמרמז על התקבצות של פגיעות רגשיות. חשוב לציין שזה שונה מעצמאות, שבצורות ניאוליברליות של קפיטליזם מקדשת תחרות ברוב ההיבטים של הקהילה והחברה.[4] ביחסים של תלות שיתופית כל צד יכול להיות תלוי בשני מבחינה רגשית, כלכלית, סביבתית או מוסרית, אך בה בעת גם אחראי על ובפני האחרים.

סופרים, פילוסופים, מנהיגי ונציגי דת רבים ניסחו לאורך ההיסטוריה מחשבות על תלות שיתופית בתרבויות רבות ושונות, ואנו מבקשים להסתמך על מורשתם ולהתייחס לתלות שיתופית כקריטית בחיינו, כהנגדה לתלות ועצמאות, אך גם משום שבאופנים רבים היא מקיימת עיקרון (ותקווה) של קשר אנושי עמוק. היא מהדהדת במיוחד עבור בעלי מוגבלויות, בהתחשב בהיסטוריה גדושת ההדרה והשעבוד שלהם. עצמאות מאתגרת ישירות נרטיבים דכאניים ודורשת מכולנו לא רק להכיר אלא גם ליהנות ממלוא האנושיות של כל אחד. הנחת העצמאות בקדמת החשיבה שלנו על יחסים עם אחרים מאפשרת לנו להכיר, להלל ולכבד הבדלים מבלי ליצור או להעמיק מחלוקות. בו בזמן, הבדל, או זהות, עלולים להיות חרב פיפיות: הם עשויים להיות האמצעי להתנגדות לדיכוי דרך יצירת זהות שאנו יכולים להתלכד סביבה, אבל גם להיות המכשיר שבאמצעותו פועל הדיכוי – במיון, בסימון, בהפרדה ואפילו בשליטה בבעלי זהות זו. מסיבה זו ואחרות, לאחרונה התהווה מצבור של ניתוחים ועמדות של פוליטיקת זהויות – עמדות פוליטיות שמבוססות על האינטרסים ונקודות המבט של קבוצות חברתיות שאנשים מזדהים איתן. קצרה היריעה כאן מכדי לבחון את התנועות והכותבים הרבים והשונים שחקרו את המשמעות והרלוונטיות של הזהות (ובכללם קימברלי קרנשו (Crenshaw), שכתבה מחקר חלוצי על אינטר-סקציונליות – ההתנגשות של שתי זהויות או יותר), אך רעיונות אלו מעלים שאלות מהותיות בנוגע לאחדות ובדלות. בעומק ליבנו אנו מאמינים שעלינו להתמודד עם ולנקוב בשמו של הדיכוי ויחסו לאנשים מזהויות מסוימות, ובו בזמן לוודא שזהויותינו לא מגדירות אותנו באופן מוחלט.

וכך אנו מגיעים למסקנה שעלינו להתמודד ולהרשות לעצמנו להתערער קצת אל מול מורכבויות אלו במערכת היחסים שלנו, ולא להימנע מהן. הדבר עשוי לקרות אם נטפח תשומת לב וחיבור דרך מחויבות. וכפי שאמר כבר דיויד על מחויבות:

> הבחנתי שלפחות בצפון מערב אירופה, ואולי במיוחד בלונדון, ניתן משקל רב לתכונותיו החיוביות לכאורה של אדם – האם הוא אהוב או לא (ויש כאן אין-ספור קטגוריות-משנה: 'מושך', 'חזק', 'שנון', 'מוסרי' וכולי). במידה מסוימת גישה זו היא, ללא ספק, פונקציה של יחסים מורכבים רגילים בין אנשים – מה מושך אותנו לאנשים מסוימים ולא לאחרים – אבל אני חושב גם שזה מודגש על ידי צורה הולכת וגוברת של שליטה כלכלית ניאוליברלית ואינדיבידואליסטית. (בניגוד לכך, חברות אחרות, כיום ובעבר, מעניקות/העניקו ערך רב יותר לקולקטיב ולקהילה ופחות, בוודאי, להערכה של תכונות אישיות של הפרט.)
>
> יש לכך השלכות רבות, כולל, יש שטוענים, עליית הלאומנות והפופוליזם כתגובה לקהילות המתפוררות (atomised communities) ,זאת מלבד .לאינדיבידואליזם שנלווית ההתפרקות לעומת הכלל את לרומם ולניסיון אני מודאג במיוחד מהאופן שבו האינדיבידואליזם עלול לערער את רוחבם ועומקם של הקשרים האנושיים. באופן ספציפי, נדמה לי שהמהות של "השתייכות" נסדקת על ידי האשרור המתמיד של הדרישה להיות 'אהוב', 'מושך', 'חזק' וכולי. גם אם אנחנו 'מצליחים' כביכול בתחרות הזאת, עדיין אנו חיים תחת איום הכישלון. באיזו קלות אנו

עלולים ליפול מהבמה עליה אנו עומדים! מבחינתי, מחויבות היא ההחלטה 'להישאר' במערכת יחסים או בקהילה, יהיו גחמותיה או המרכיבים האנושיים בה ככל שיהיו (אם כי אני מבין שהם אינם בלתי רלוונטיים וכמובן שיש מערכות יחסים שלא צריכות להימשך). קשרים מחייבים אלה מבוססים, לעומת זאת, על קשר אנושי עמוק יותר (אם כי, ואני מדגיש, לא מדובר בקשר היררכי מסורתי שקשור בגזע או מעמד) – של היות אדם, או מה שלעתים מתואר כ"אנושיות משותפת".5

מסיבה זו אנו חייבים לחשוב על דאגתנו לאחרים כיחסית ומתמשכת -לעולם לא נכיר מישהו לגמרי – אבל עלינו לשאוף להכיר אדם מעבר לעמדות ולהנחות שלנו לגביהם. לעולם לא יהיה זה מסע קל ונעים. ככל שנתקרב זה לזה כך ייחשפו ההתמודדויות של כל אחד, דבר שעלול להקשות על מערכת היחסים. אך כל עוד אין להתעלם מאיתנו או להתייחס אלינו כאל 'בעיות' שיש לפתור אנו גם לא 'נצרכים' בקלות; אנחנו לא 'נגמרים', כאילו היינו מוצר. ולעולם לא להיגמר הוא חלק חשוב מלהיות חי. אם לצטט מילת מפתח מכתביו של אלי קלייר (Clare), עלינו להתעמת (grapple) זה עם זה כיצורים חיים ומורכבים על כל השונות הרבה של התנסויות, הרגשות, אופני החיים ותפישות העולם שאנו חולקים.6

מאמר זה הוא חלק מגיליון מיוחד בשיתוף עם מכון התרבות של ליטא, בעריכת יוסטה יונוטיטה.

1. *he Biopolitics of Disability: Neoliberalism,* David T. Mitchell and Sharon L. Snyder, T
, (University of Michigan Press, 2015), p.18.*Ablenationalism, and Peripheral Embodiment*
2. תודות לד"ר רייצ'ל גרפילד ולד"ר ג'ני שמארט מפרויקט דווסקים באוניברסיטת רידינג על הארגון. ראו:
. Last accessed, 14 April, 2021[3] https://lux.org.uk/event/dwoskin-faceofourfear
3. Mia Mingus, https://leavingevidence.wordpress.com/2011/05/05/access-intimacy-the-missing-link/
. Last accessed, 14 April, 2021.[4]
4. הפרופסור למדעי המדינה לסטר ספנס מאוניברסיטת ג'ונס הופקינס מגדיר ניאוליברליזם כ"רעיון הכללי שהחברה מתפקדת במיטבה כאשר אנשים ומוסדות בתוכה פועלים או מאומנים לפעול על פי עקרונות השוק". *Knocking the Hustle: Against the Neoliberal Term in Black Politics* (Punctum Books, 2016)
.
5. דיויד רובין ציטט זאת בהרצאה המקוונת "מושב קריאה רופרט מס' 1 עם ייטס נורטון, ובשיח הסופרים של כתב עת רופרט, שנמצא כאן:https://www.youtube.com/watch?v=RU5-3Tt50KQ [5] Last accessed, 16 April 2020.
.
6. Eli Clare, *Brilliant Imperfection: Grappling with Cure* (Duke University Press, 2017). See also Eli Clare's talk at Rupert, as part of the 2020 public programmes on care and interdependence that Yates curated: http://journal.rupert.lt/public-programme-archive-2020/brilliant-imperfection-amidst-the-pandemic/
. Last accessed, 14 April, 2021.[6]

Source URL: https://tohumagazine.com/he/article/%D7%94%D7%A9%D7%AA%D7%99%D7%99%D7%9B%D7%95%D7%AA-%D7%A8%D7%93%D7%99%D7%A7%D7%9C%D7%99%D7%AA-%D7%97%D7%A7%D7%99%D7%A8%D7%94-%D7%A9%D7%9C-%D7%9E%D7%95%D7%92%D7%91%D7%9C%D7%95%D7%AA-%D7%9E%D7%97%D7%95%D7%99%D7%91%D7%95%D7%AA-%D7%A2%D7%A6%D7%9E%D7%90%D7%95%D7%AA-%D7%95%D7%90%D7%9B%D7%A4%D7%AA%D7%99%D7%95%D7%AA

Links
[1] https://tohumagazine.com/he/publication-types/essay
[2] https://tohumagazine.com/he/profile/%D7%99%D7%99%D7%98%D7%A1-%D7%A0%D7%95%D7%A8%D7%98%D7%95%D7%9F
[3] https://lux.org.uk/event/dwoskin-faceofourfear
[4] https://leavingevidence.wordpress.com/2011/05/05/access-intimacy-the-missing-link/
[5] https://www.youtube.com/watch?v=RU5-3Tt50KQ
[6] http://journal.rupert.lt/public-programme-archive-2020/brilliant-imperfection-amidst-the-pandemic/